

JAN HRABĚTA

V pražské restauraci Pod Vyšehradem, kam Cimrman rád chodíval a rybí speciality, přisedl k němu jednoho večera majitel hostince a zeptal se ho, zda by pro příští ples ledařů branického pivovaru nesestavil živý obraz "Češi na severním pólu". Cimrman na bídku přijal a rozhodl se, že prostuduje polární tematiku přímo na místě. O Cimrmanově arktické výpravě se dochovalo pouze několik útržkovitých zpráv. V Národní politice z března 1908 jsme našli noticku, v níž Cimrman píše, jakou neocenitelnou službu mu tento list na drsném severu poskytl, když si jím vycpal kabát a nohavice.

Jinou zajímavou vzpomínku zachytil Cimrman ve své etnografické studii "Národy a pronárody". Na cestě Grónským se dozvěděl o je dnom primitivním eskymáckém kmenu, kde měla hlavní slovo v rodině žena. Byl to velice primitivní kmen. Na místě pak zjistil, že ženy tohoto kmene jsou velice pohostinné: v rodině, kde se ubytoval, mu hned po příjezdu darovaly medvědí kožich, vybraly z chlívka nejlépe vykrmeného tuleně a uspořádaly slavnostní hostinu. Večer pak mu paní domu, mimochodem velice krásná Eskymačka, osobně ustlala lože a na důkaz nejvyšší úcty mu na noc přivedl a svého manžela. Ještě že měl Cimrman s sebou karty. Naučil chápavého Eskymáka lízaný mariáš, a tak jim noc příjemně utekla.

Nejcennějším přínosem Cimrmanovy cesty do Arktidy byl jeho objev v sněžného člověka. Cimrman se s ním osobně setkal a popisuje tohoto tvora jako samotářského, plachého savce, vyznačujícího se vzpřímenou chůzí po dvou, a to zadních končetinách. Jen při porozování ryb v trhlinách mezi krami se opírá o pravou končetinu přední, přičemž levá je zapřena v bok.

Ve srovnání se sněžným mužem spatřeným před lety v Himalájích uvádí Cimrman některé rozdíly. Arktický druh má na levém boku výraznou lysinu od častého opírání levé ruky při rybolovu. Také vlasová pokrývka vykazuje odlišnosti? zatímco u himálajského typu trčí vlasy od slechů směrem vzhůru (takzvaný punk), polární odrůdě splývají vlasy dolů přes uši a uprostřed lebky jsou rozděleny pěšinkou. Vysvětlením jsou různé povětrnostní podmínky. Punk je způsoben tím, že himálajský muž trpí větry vanoucími zdola a nahoru, od úpatí hor k vrcholům, polární sněžný člověk vzdoru je větrům vanoucím horizontálně proti jeho skloněné šíji.

Výrazný je také rozdíl ve velikosti: himálajští badatelé přisuzují svému sněžnému muži výšku desetiletého chlapce, Cimrman tvrdí, že sněžný člověk má výšku chlapce jedenáctiletého. Cimrmanův popis pohlavního života tohoto tvora soudobé biologie doslova šokoval, všeobecně se hovořilo o sexuální bombě století. Zdrženlivější Sigmund Freud razil termín "Sexuelhandgranat". Arktický sněžný člověk je podle Cimrmana samosnubný. K rozmnožování

vání nepotřebuje partnera. Proto je v jeho případě zvláště důležité přeložit správně původní anglický termín "snowman" jako "sněžný člověk", a nikoli, jako se u nás vžilo, "sněžný muž". Jde totiž o muže a ženu zároveň.

Nevystačíme tu však s pojmem hermafrodit. Jeho dvoupohlavnost jde mnohem dál. Dobře je to vidět na způsobu jeho rozmnožování. Cimrman měl to štěstí, že ho mohl skrytě sledovat právě v době říje, a shrnul svá pozorování do výstižného termínu "polární samohana".

Ještě překvapivější je skutečnost, že sněžný člověk se jako biologický pár nejen rozmnožuje, ale i chová. Cimrman zřetelně viděl a slyšel, jak tento tvor gestikuluje a mluví sám se sebou. "Jeho řeči jsem sice nerozuměl," píše, "z intonace a výrazu jsem však poznal, že nejde o samomluvu, nýbrž o vyslovený dialog, někdy přecházející až v hádku. Vysokou, pištivou fistulí vyčítá a obviňuje, hlubšími hlasovými tóny pak zaujímá pozici obrannou a omluvnou. Kdybych měl překládat podle intonace a gest, řekl bych:

- Kolik bylo hodin, když jsi přišel domů ?
- Já nevím. Bylo ještě světlo.
- Světlo je pořád. Máme polární den.
- Slavil jsem tvoje narozeniny.
- Nelži ! Kdovíkde lítáš, a mě z toho pak bolejí nohy !

A právě dualita této řeči, toto splynutí 1. osoby "já" s 2. osobou "ty" vedlo Cimrmana k pojmenování sněžného člověka výstižným slovem "játý", které později Angličané zkomolili na "yeti". Samotářství a plachost sněžného muže poněkud kontrastuje s tím, jak se chová k lidem. Cimrman i pozdější badatelé si všimli, že "játý" se při spatření polární výpravy drží v uctivé vzdálenosti, ale radostně tleská. Někdy dokonce vyskakuje a vymršťuje pravou pracku vzhůru. Amundsen to přirovnal k počínání fotbalového hráče, který právě vsítil gól. Jak si jeho chování vysvětlí? Cimrman dospěl k závěru, že sněžný člověk nevidí v polárnících nepřátele, ale tvory, kteří mu přinesou žrádlo a zmrznou.